

ДЕЈСТВО НА БРДСКО-ПЛАНИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

Јединицама (моторизованим и мотомеханизованим) које располажу атомским и ракетним наоружањем и подршком јаке авијације, тј. снагом маневра и ватре и великом ударном моћи, могу се, у фронталном сукобу, успешно супротставити само адекватно наоружане и опремљене јединице. Зато оне чија снага не произилази првенствено из материјалног фактора, морају избегавати такав сукоб, тежећи да их развуку на велики простор и рашчлане за обрачун по деловима.

Изгледа да би страна слабија у техници и наоружању могла ово постићи маневром на брдско-планинском земљишту, тј. одбранбеним дејствима у којима би вешто користила изразите слабости модерно наоружаних и опремљених јединица, које (слабости) на оваквом земљишту долазе до пуног изражаја. Суштина отпора браниоца требало би да лежи у комбинацији фронталних дејстава по правцима са масовним бочним дејствима мањих и већих јединица, и забацивањем већих јединица према боковима, користећи јако изломљен и испрекидан фронт за обимну примену дејстава у позадини нападача. Тиме се снаге нападача развлаче на велики простор и стварају услови за почесна дејства браниоца на земљишту које је непогодно за употребу нападачеве технике. А та почесна дејства треба да омогуће делимично уништење снага агресора и њихово потпуно протеривање са сопствене територије. Пошто у такав начин дејства спадају и она за затварање брдско-планинског правца, то ће она бити предмет даљег разматрања у овом чланку, стим што ћемо претходно размотрити како се на таквом правцу манифестују слабости модерно наоружаних и опремљених јединица. Те слабости се углавном огледају:

— у ограниченим могућностима за једновремен развој и ангажовање већих снага нападача, нарочито његових техничких средстава;

— у ограничености кретања моторних возила ван путева и скучености простора за њихов развој;

— у томе што је маневар по фронту и дубини већином ограничен на комуникације (којих и иначе има мало) и што је кретање моторних возила ван путева и путевима без тврде подлоге условљено временским приликама;

— што је отежан обилазак препрека на правцу кретања због суженог простора, те се јединице често морају задржавати док се препреке не уклоне;

— што су велике дубине колона моторизованих и мотомеханизованих јединица, због малог броја паралелних комуникација;

— што је обезбеђење дугачких колона, због великог броја неборачког људства у њиховом саставу, тешко, јер путеви углавном воде преко испресецаног и често покривеног земљишта, и

— што одржавање технике и нарочито велики утрошак муниције и погонског горива захтевају непрекидан дотур из позадине тако да је и осетљивост колона за снабдевање очигледна.

Под оперативним правцем на брдско-планинском земљишту подразумевамо земљишну зону одређене ширине и дубине са свим комуникацијама у њеном захвату чија је директриса једна уздужна комуникација. Ова комуникација обично води дуж долине на целој дубини или њеном већем делу, стим што осталим делом може водити страном или гребеном или се пребацити преко гребена у суседну долину. Паралелно њој, на целој дужини или делу правца могу водити још неке слабије или боље комуникације, које се кроз долине или стране везују са бочним. Изузетно, ка главном објекту може водити и неки бољи паралелан правац који је у тактичкој вези са директрисом оперативног правца. Али ако на исти објект изводе и други правци који нису у тактичкој, већ само у оперативној вези, онда их не треба разматрати у склопу истог оперативног правца на брдско-планинском земљишту.

Циљ затварања правца може бити: обезбеђење главних снага; обезбеђење појединих објеката веће или мање важности; ломљење ударне снаге нападача и добитак у времену до измене општег односа снага или односа снага на датом правцу у циљу стварања услова за прелазак у противофанзиву на целом фронту или за прелазак у напад у зони правца који се затвара.

Циљ се може постићи ако се за дејство једновремено користи цела зона оперативног правца, да би се на тај начин разложила и ослабила ударна моћ модерном техником опремљених нападачевих јединица и створили услови за обрачун с њима по деловима. Пошто су услови за успешан обрачун утолико повољнији уколико је веће пространство зоне за дејство, логично је да се ти услови побољшавају са мером продирања нападача на правцу који се затвара, под претпоставком да се (према дубини и карактеристици правца) не промене услови за одбранбена дејства у свим деловима зоне. У току извођења одбранбених дејстава при затварању оперативног правца на брдско-планинском земљишту и појединих тактичких правца у зони оперативног правца морају се до максимума користити предности својих снага и слабости нападачевих јединица опремљених модерном техником.

Важност појединих тактичких правца у зони оперативног правца на брдско-планинском земљишту, као и важности међупростора и позадине, битно се разликују за нападача и браниоца због опште карактеристике начина дејстава једног и другог. Наиме, може се очекивати да ће нападач усмерити тежиште својих напора на фронтална дејства, а бранилац на једновремено дејство у целој зони правца

и да ће нападач — с обзиром на ограничене могућности за ангажовање својих снага — све тактичке правце у зони оперативног правца користити до максимума, да би одржао ударну снагу и висок темпо операције, ангажујући у међупростору и позадини само онолико снага колико мора ради обезбеђења.

Изнетом начину дејства нападача бранилац може супротставити различите поступке и постизати различите резултате на појединим деловима у одбранбеној зони. Због тога се сваком од дејстава у појединим деловима зоне мора дати право место у склопу тактичке радње затварања брдско-планинског правца. Овде ћемо размотрити какве су браниочеве могућности, каква би дејства требало изводити и какве резултате она могу дати на појединим деловима зоне.

ФРОНТАЛНА ДЕЈСТВА

Ова дејства примењивале би само оне браниочеве снаге које би се непосредно супротстављале нападачу с фронта. Она би се изводила на испрекиданом и изломљеном фронту, углавном у виду задржавајуће одбране с чела, комбиноване са бочним нападима мањих и већих снага на испрекиданој и изломљеној линији фронта.

На материјализованој директриси оперативног правца, обично дуж најбоље комуникације, услови за одбранбена дејства нису једнаки на сваком њеном делу. Али на њој, чак и онда када не би била и најважнији тактички правац, треба очекивати да ће нападач имати највише снага, јер је принуђен да користи максимални капацитет, а ту су још и најбољи услови за употребу технике.

На правцу или његовом делу у долини где се она шири не треба пружати озбиљнији фронталан отпор, чак и онда када је долина пресечена речним коритом које спречава маневар по фронту, зато што ту нападач има највише услова за развој своје технике тако да бранилац не би могао избећи њен удар. Међутим, проширење долине не би требало напустити без одговарајућег отпора, нарочито када је оно доста широко, а ако је мале дубине, онда отпор не би требало организовати дуж поља, већ на улазу и излазу из теснаца. Насупрот томе, код проширења велике дубине, отпор би требало организовати на целој дубини, са циљем да се нападач принуди на потпун развој, али да се избегне удар његове технике. То се може постићи комбинацијом отпора малих покретних јединица с фронта и са падина. При томе у долини треба ангажовати моторизоване — односно мотомеханизоване снаге, а на стране долина пешадиске делове са лаким МБ, а неке и са товарном артиљеријом. Ове групе, чији број треба да буде толики да принуди нападача на развој, требало би распоређивати у шахматском поретку, на растојању и отстојању које им пружа релативну сигурност од атомског дејства. Ако долину пресеца озбиљна речна препрека, треба је искористити и организовати бочни отпор на оној страни где не води комуникација, да би се нападач принудио да на исту пребаци јаче снаге. Поред тога, треба извршити запревања у

међупросторима који су погодни за извођење маневра нападачевих мотомеханизованих снага.

Групе треба да буду таквог састава да могу самостално дејствовати у долини, а пре свега да располажу артиљеријом, док групе за дејство на бокове могу имати само најнужнију артиљерију која неће довести у питање њихову покретљивост. Све ове снаге треба подржати ватром артиљерије за подршку, ешелониране по дубини одбране, у групама не већим од дивизиона. Свака група отпочињала би дејство почев од крајњих граница домета, а одлазила би на наредне положаје када искористи $\frac{2}{3}$ домета. Отстојање група требало би да буде такво да увек дејствују две, а то значи да би требало имати најмање три групе за маневар по дубини. Наравно, у уским долинама и теснацима овај би задатак могле извршавати и батерије. На овај начин би се избегла опасност од дејства атомског оружја и масирани удари артиљериске ватре класичног тешког оружја, јер би и артиљерија, као и групе за отпор, имала маневарски карактер.

Због јаког притиска надмоћнијих нападачевих снага у долини може се очекивати да ће темпо њиховог надирања бити релативно брз, тако да би снаге за отпор с фронта требало повући пре јуриша, а некад и раније ако се сумња у могућност њиховог благовременог извлачења. Браниочеве снаге које дејствују са страна долина могу заостати (иако су лако покретљиве) у односу на снаге с фронта. А пошто оне дометом свог наоружања не би могле досегнути већи део борбеног поретка нападача у широком долинама, било би корисно да се поједини водови и батерије товарне артиљерије поставе у међупростор два тактичка правца ради дејства на оба или само на један правац.

Противоклопна одбрана снага које дејствују с фронта у самој долини требало би да се заснива на запречавању у комбинацији са противоклопним заседама малих група које би вршиле испаде из попречних долина. Ове групе, састављене од тенкова и самоходних оруђа, претежно би дејствовале у виду препеда. Ангажовање ПООд у проширењу долине начелно не би било целисходно уколико долина није довољно дубока, већ би било боље да се налази на противоклопном положају на улазу у теснац, на завршетку проширења долине. Он би ту, у случају брзог продора нападача кроз распоред браниоцевих снага у долини, спречавао продор тенкова нападача у теснац, а ангажовао би се и унапред, ако би извлачење сопствених снага испред њега било доведено у питање. Улаз у теснац јако дугачких долина требало би обезбеђивати посебним противоклопним снагама.

Снаге које дејствују са страна долине треба да се постепено повлаче и да продужавају дејство испадима и ватром. Ове снаге, као и водови и батерије који из међупростора туку најосетљивије циљеве, требало би да се до мрака повуку и поново успоставе уску тактичку везу са снагама за отпор с фронта. Оне се изузетно могу задржати на свом месту — ако је предвиђено да дејствују у позадини — стим да не прекидају дејство до одређеног времена. После тога би се прикупиле у међупростор и дејствовале би по принципима партизанских јединица у позадини непријатеља.

Следећи део долине где се проширење поља сужава у теснац или кањон, изгледа на први поглед врло примамљив за организовање најјачег отпора при затварању правца. Такав отпор могао би се организовати само ако је теснац велике дубине, јер не треба очекивати да ће нападач грубом силом форсирати теснац мање дубине, већ ће га, највероватније, пробијати са неколико атомских пројектила ешелонираних по дубини, стим што би иза њихових експлозија следиле његове оклопне снаге. Пошто би ангажовање јаче живе силе браниоца у самом теснацу, на тај начин, било веома ризично, тежиште његових напора при затварању теснаца требало би испољити на улазу и излазу из теснаца. Сем тога, теснац би требало добро запречити у инжињерском смислу и по његовој дубини ешелонирати неколико одељења противоклопних оруђа добро утврђених (евентуално у кавернама) и минималне снаге пешадије за обезбеђење препрека, и поставити потребне снаге на супротним падинама које би вршиле бочне ударе када нападач уз атомску подршку продре у теснац.

Улаз у теснац се може успешно затворити само на падинама где се долина сужава, али не на самим висовима непосредно над улазом у теснац, јер су ти висови рентабилни атомски циљеви, чак и онда када су поседнути минималним снагама. Снаге за одбрану улаза у теснац морају бити довољно јаке и таквог састава да принуде нападача да развије што више снага из главнине. Али, пошто морају очекивати снажан удар нападачевих јединица опремљених модерном техником и атомским оружјем (јер су у долини повољни услови за развој), њихов распоред треба да буде изразито растресит и што мање статичан. Сем тога, он треба да буде толико истакнут да привуче на себе главне снаге, али и повучен у планинске стране да нападач — због карактера земљишта — мора да врши напад и пешадиским снагама. Уколико би нападач занемарио ове снаге, оне би морале предузети активна дејства да би га приморале да ангажује што више својих снага.

Због карактера земљишта на странама улаза у долину, бранилац треба да води активну задржавајућу одбрану, са циљем да навуче непријатеља што дубље у планинске стране како би се лакше обрачунао с њим када буде лишен масовне подршке тешког наоружања.

На самом улазу у теснац треба ангажовати само најнужнији део живе силе и организовати такву ПОО која може да спречи продор тенкова из покрета у теснац. Сем тога, на висовима десно и лево, непосредно изнад улаза у теснац, треба имати само пешадиске снаге за контролу међупростора са претежно аутоматским наоружањем, да би — без обзира на своју малобројност — могле да спрече нападача да из покрета продре у теснац. Овако мале снаге су нужне зато што се на улазу може очекивати атомски удар.

Пошто су снаге за одбрану улаза у теснац лишене подршке теже артиљерије (јер браниочеве снаге на странама испред улаза, због карактера земљишта, обично располажу само брдском артиљеријом), ову подршку би требало да преузму поједини далекометни дивизиони из теснаца (са привремених ВП) све док се ове снаге не повуку дубље

у планинске стране. Истина, овде се цели дивизиони или неки њихови делови — у моменту употребе атомских зрна за форсирање теснаца — излажу опасности од захвата атомским ударом, али тај ризик није већи од онога који постоји у свакој одбрани, стим што се може и свести на минимум привременим задржавањем на ВП и растреситим распоредом.

И поред свих браниочеких мера, нападач ће тежити да што пре форсира теснац, и то уз подршку атомског оружја. Због тога је најбоље да се најјачи отпор при затварању правца организује на излазу из теснаца, јер ту има највише услова за најуспешнију одбрану. Ти услови се огледају углавном у овоме: за дебушовање из теснаца нападач може да развије само мале снаге и средства, јер то онемогућује стешњен простор, а често и ангажовање довољно артиљерије за подршку; насупрот томе, на излазу из теснаца, у проширеном делу долине, бранилац има и простора и могућности да развије јаке снаге и расположиву технику, да по деловима сачекује нападачеве снаге које дебушују и да на целој дужини теснаца врши бочне ударе. А пошто ће нападач, вероватно, тежити да наведене слабости при дебушовању из теснаца отклони дејством атомског оружја, бранилац ће бити принуђен да одбрану излаза из теснаца организује тако да не пружи нападачу ниједан рентабилан атомски циљ и да евентуално створену брешу брзо затвори. Зато изгледа да би борбени поредак за одбрану излаза из теснаца требало да се састоји из дела статичког и дела изразито маневарског карактера.

Статички део борбеног поретка обухватао би у полукругу излаз из теснаца са циљем да успори дебушовање нападачевих оклопних снага, да одређеним правцима каналише даље кретање снага које су дебушовале и да спречи или успори покрете оних пешадиских снага које би се развиле на гребене десно и лево од излаза из теснаца. Према томе, то би био одбранбени поредак са јаким другим ешеленом. А јак други ешелон је потребан зато што се фронт одбране утолико више шири уколико се бранилац (услед потискивања) више удаљује од излаза из теснаца, што ће нападач тежити да обухватом са гребена десно и лево од излаза из теснаца потисне снаге за затварање излаза и, најзад, зато да би брзо затворио брешу коју би нападач направио у распореду првог ешелона при дебушовању уз подршку атомског оружја. Овај поредак треба да се одликује и јаком ПОО у првом ешелону, са циљем да се обрачун са тенковима врши док им је број још релативно мали и да се њихово дејство каналише уколико би успели да продру.

Маневарски део одбранбених снага, састављен од расположивих оклопних и моторизованих снага, са јаком противоклопном артиљеријом, налазио би се у растреситом распореду иза другог ешелона и дејствовао искључиво офанзивно, у садејству са статичким делом или самостално. Сем тога, овај део снага имао би задатак да у потребном моменту прими на себе удар снага које су дебушовале, док се статички део не извуче из борбе и организује одбрану проширења долине на начин који је већ изнет. После овога он би се повукао у дубину правца

који се затвара. Ако је теснац велике дубине, мало је вероватно да би нападач на целој дубини покушао да га форсира уз подршку атомског оружја сем, можда, на критичним деловима теснаца, да не би, због тешкоћа које из тога произилазе, довео у питање темпо напада. Због тога, делове долине који би могли бити циљ атомског удара, не треба организовати за пружање солиднијег отпора.

Ако се узме у обзир збир отпора браниоца на целој дубини теснаца, може се уочити да они могу дати врло велике резултате. А та дејства, у комбинацији са бочним ударима, могу толико истрошити нападача да му се понекад, на излазу из теснаца, може задати ударац који би променио однос снага на самом тектичком правцу.

Организовање отпора у теснацу може се извести на свим мањим проширењима, на принципу организовања одбране улаза у теснац, а на уским деловима на принципу узастопних заседа. Пошто у том случају не би било бојазни од атомског удара, снаге би поседале сам теснац и висове десно и лево, како за отпор који се организује на мањим проширењима, тако и за отпор дуж теснаца.

На делу правца који води гребеном или падином стране и прелази преко неког превоја, треба водити изразито задржавајућу одбрану, стим што би се на појединим деловима испољавао већи или мањи степен упорности. Пошто су дуж широког и откривеног гребена повољни услови за развој технике, на том делу не би требало давати јачи, већ само слабији отпор, зато што у том случају нема повољних услова за изненадна дејства према боковима нападача. Међутим, главни отпор треба пружити на пошумљеном гребену, на коме је покрет нападача упућен на комуникације, јер пружа браниоцу велике могућности за бочна дејства. Иначе, у целини отпор би требало давати аналогно ономе што је речено за отпор у дугим теснацима, са напоменом да не треба очекивати да ће нападач користити атомско оружје, да не би изазвао пожар који би му укочио покрет.

Бранилац треба да искористи повољности које му пружа тактички и топографски јак положај на голом гребену, али треба имати у виду да те предности — при постојећој разлици снага, а пре свега у наоружању и техници — ни издалека немају онај значај као при сукобу јединица без модерне технике и наоружања. Зато би отпор требало организовати на принципу задржавајуће одбране. На *пошумљеним падинама и превоју* (гребену управном на правац) одбрану би требало организовати као на делу правца који води пошумљеним гребеном, стим да се претежно заснива на бочним дејствима. Овде надвишавање не даје оне предности браниоцу као код голих страна попречног гребена, јер снага ватре, на којој почива одбрана, не може да дође до изражаја. Зато је то у целини тактички слаб положај.

Превој (седло) преко гребена треба организовати за одбрану онако како је речено за организовање отпора на самом улазу у теснац, јер нападач може употребити атомско оружје само ако гребен није пошумљен. Упротивном, употреба атомског оружја је мало вероватна — да не би изазвало пожар — али се може очекивати јака ватра кла-

сичног оружја, укључујући ракетно и дејство авијације. Због тога не треба масирати снаге за непосредну одбрану превоја — седла.

Пошто ће се нападач, у свом надирању, обезбеђивати и с фронта и са бокова, бранилац мора тежити да својим отпором принуди његове обезбеђујуће делове на развој и да у самом теснацу, на целој његовој дубини, кочи и успорава њихов покрет и ствара услове за бочне ударе. Нападач може обезбеђивати своје бокове на више начина, зависно од пролазности земљишта. Наиме, он може упутити побочнице погодног састава уколико кроз међупростор основног и суседног тактичког правца воде неке комуникације које се могу користити на извесној дубини (за паралелно кретање), а ако нема таквих комуникација, остављаће снаге за затварање мањих праваца погодних за дејство према боковима. Међутим, мало је вероватно да ће на некомуникативном земљишту упућивати непосредна пешадиска обезбеђења, десно и лево дуж гребена, не само зато што нема довољно пешадије, него и зато што би му то јако успорило покрет и темпо напада. На овакав поступак мора га принудити бранилац својим бочним дејствима. Огромна дубина бокова главнина колоне могла би се обезбедити само сталним побочницама, а никако једном. А пошто би и за сталне побочнице требало ангажовати много снага, али појединачно, то могу бити релативно мале снаге. Због тога и мање браниочеве групе, које су способне за кретање по сваком земљишту, имају широке могућности за дејство кроз међупросторе, а јаче се могу упустити у обрачун са побочницом не само с фронта, него и са бокова и из позадине. Поред тога, снаге које нападач упућује на места сталних побочница могу бити сачекане у заседи од браниочевих снага које су одређене за бочна дејства.

На тактичким правцима које нападач користи десно и лево од основног правца у зони оперативног правца, отпор се организује као и на основном правцу, према топографским карактеристикама земљишта, о чему је напред било речи. На овим правцима обично су слабије нападачеве снаге од оних на основном правцу, а њихова јачина зависи од важности правца, капацитета и погодности за употребу технике. Пошто нападач на овим правцима има мање могућности за употребу целокупног наоружања, нарочито атомског оружја и тенкова, ову околност требало би искористити за смелија активна дејства. А како на овим правцима бранилац има несравњиво веће могућности за употребу својих основних снага (пешадиских), нарочито тамо где нападач може ангажовати мање снаге, нападач изгледа не би могао за дуже време одржати свој темпо напада. То би доводило до ломљења фронта и повољних услова за примену бочних удара већих размера и обрачун са читавим колонама, као и за озбиљно угрожавање основних снага главне колоне. Ови бочни удари разликовали би се од оних који се примењују у оквиру отпора на једном тактичком правцу, јер претстављају основу маневра на фронту при затварању оперативног правца. Дубина на којој се изводе зависи од циља који се жели постићи и облика линије фронта. Могу се вршити с чела или са страна сопствених клинова и према боковима истакнутих нападачевих кли-

нова, стим што се најчешће не би користила цела просторија изломљеног фронта. Бочни удари се могу изводити и онда кад линија фронта није повољна, и то на тај начин што би се користили међупростори за бацавање већих снага тако да би и то био маневар у склопу фронталног отпора.

Бочни удари у склопу отпора на једном тактичком правцу малих су размера и претстављају део тактичке одбране дотичног правца. Изводе се са циљем да се ослаби непријатељски притисак на снаге које пружају отпор с фронта. Они стоје у најужој тактичкој вези са отпором на једном тактичком правцу, иако се некад изводе на доста великој дубини. Делови за извођење бочних удара редовно се остављају у међупросторима са одређеним задатком, али се могу и инфилтрирати ако се укаже потреба за бочним ударима који раније нису били предвиђени.

ДЕЈСТВА У ПОЗАДИНИ

Бочна дејства, о којима смо говорили, разликују се од оних у позадини, која се изузетно могу изводити и према боковима борачких делова нападачевих колона, нарочито код мотомеханизованих и моторизованих јединица, које при дејству на брдско-планинском земљишту имају дубоке колоне. Основна разлика је у томе што су прва бочна дејства у тактичкој вези са отпором на фронту на једном тактичком правцу, док су бочна дејства на борачке делове, која врше снаге у позадини, само у оперативној вези са одбранбеним дејствима на једном правцу или на свим тактичким правцима, уколико се врше на бокове другог ешелона. Друга битна разлика је у томе што се ова друга дејства изводе знатно дубље у позадини непријатеља, стим што је ово само један од задатака који се даје снагама у позадини.

Основни циљ дејстава у позадини при затварању брдско-планинског правца је да се привеже што више нападачевих снага да се оне распарчају тако да се створе повољни услови за обрачун по деловима. То се може постићи ефикасним дејством по елементима нападачеве позадине и његовим појачањима која пристижу из дубине. Браничевим дејствима у позадини смањује се нападачев притисак на фронт, наносе му се губици, ствара осећај несигурности и омета маневар, а олакшава маневар својих снага и садејствује основним снагама у противофанзиви.

У зони једног оперативног правца, зависно од њеног пространства, могу дејствовати веће или мање партизанске снаге. Ако је зона мала за маневар јачих снага, оне могу користити и суседне рејоне ван зоне правца, али се не би смеле исувише удаљавати, како би се могле брзо концентрисати за извршење задатка у овој зони. Уствари, снаге за дејства у позадини нападача не би требало везивати само за једну зону, већ им се могу давати задаци за дејство у више зона. Међутим, овде ћемо разматрати само дејства снага које су одређене за дејство у зони једног правца.

Свако оперативно окружење, под одређеним околностима, може се претворити у тактичко стезање и уништење окружених снага. Али то не сме бити разлог да се снаге по сваку цену морају што пре избацити из оперативног окружења, већ оне, напротив, треба да за себе вежу што више снага нападача и да га тако развлаче. Овим се извршава основни задатак у склопу затварања правца, а уједно се стварају могућности за тучење развученог противника по деловима. За оперативно окружење нападач треба да има доста снага. Док се оно може релативно брзо постићи брзопокретним јединицама и тиме смањити простор за маневар браниоцевих снага у позадини, тактичко стезање се не може извести брзо и само тим снагама, без пешадиских јединица. Зато, кад се нападач одлучи на ово, бранилац још увек има времена за пробој из окружења. Ако се примети да за време окружења нападач довлачи пешадиске снаге, осим формациске пешадије моторизованих јединица, то је знак да припрема тактичко стезање. Ако су те снаге мале, нападач ће приступити пресецању окружене просторије брзопокретним јединицама. То је време да се донесе одлука за пробој из окружења. Ако се примети да за време окружења нападач довлачи пешадиске снаге, осим формациске пешадије моторизованих јединица, то је знак да припрема тактичко стезање. Ако су те снаге мале, нападач ће приступити пресецању окружене просторије брзопокретним јединицама. То је време да се донесе одлука за пробој из окружења. Пробој се изводи тако да јединице у окружењу које су постављене према клиновима пресецања дају фронталан отпор док се све снаге из дела који се окружује не извуку у део према коме се не концентришу пешадиске снаге и док се тако привремено не избегне тактичко стезање. Прве ноћи треба се пробијати из оперативног окружења, јер чим нападач примети маневар браниоца, одговараће маневром пешадиских снага пребацујући их аутомобилима у циљу окружења ове друге, већ смањене просторије. У таквој ситуацији постоје услови за једновремен пробој свих снага на једном или два места у непосредној близини.

Ако се примети да нападач прикупља јаке пешадиске снаге, то значи да жели целу просторију обухватити њима и да потом пређе у тактичко стезање. И у том случају одлука о пробоју не мора се донети одмах, али се снаге обавезно извлаче из окружења пре него се оно претвори у тактичко стезање, а до тог времена везују се све те снаге за себе активним дејствима мањих група.

Када се из објективних разлога није могло избећи тактичко стезање, не сме се ни по коју цену дозволити расецање окружених снага, већ њихову ударну моћ треба сачувати за пробој из окружења. У таквој ситуацији пробој се може вршити на једном или једновремено на више места. И најзад, ако је ситуација тако критична да се другачије не може пробити обруч, део окружених снага се жртвује са циљем да борбом веже нападача за себе, како би осталим снагама омогућио извлачење.

Нападач ће често извршити оперативно окружење да би окружене јединице привремено паралисао. А ако има довољно снага, он

ће прићи и пресецању окружене просторије. Снаге браниоца тежиће да се одрже компактно за пробој из окружења, ако им убрзо претстоји извршење неког задатка у интересу главних снага које затварају правац. Када такав задатак ускоро не претстоји, могу дозволити и да буду пресечене, ако би тиме дошле у повољније услове за намеравана дејства. Уколико би за време тих дејстава добиле други задатак, ван ове просторије, оне ће се пробијати из окружења по деловима, прикупити на одређеној просторији и средити за претстојећа дејства.

Пробој из оперативног и тактичког окружења у позадини су питања која претстављају посебну целину па се у њихова разматрања нећемо упуштати.

Снаге у позадини начелно дејствују препадом, заседом, изненадним нападом или диверзијом и то, по правилу, ноћу, а само изузетно дању.

ВОЂЕЊЕ ОДБРАНБЕНИХ ДЕЈСТАВА У ЦЕЛИНИ

Циљ одбранбених дејстава у затварању оперативног правца, карактер земљишта, величина зоне правца по фронту и дубини, јачина снага, наоружање, техничка опремљеност, а пре свега узајамни однос свих тих елемената (код браниоца и нападача), опредељују карактер и степен упорности одбранбених дејстава у целини по дубини правца и посебно узајамни однос и интензитет изнетих дејстава (у зони правца) по времену и простору. Наведени елементи и њихов узајамни однос могу бити врло различити, али циљ у сукобу двеју страна остаје увек исти.

У почетку одбранбених дејстава, док је нападач већим делом снага још на сопственој територији, а његова позадина у зони правца густо насељена, нема услова за интензивна дејства браниоца у позадини нападача (не искључују се мање диверзантске акције); на слабије насељеном и покривеном земљишту могу привремено дејствовати мање инфилтриране снаге.

Брдско-планински правац који се затвара може почињати и дубље у сопственој територији, од завршетка равнице где почиње брдско-планинско земљиште. И у овом случају не постоје услови за дејство већих размера у равници, иако у позадини нападача може да дејствује доста снага. Јер, ове снаге, осим мањих и диверзантских акција, не би могле извршити остале задатке који се дају јединицама одређеним за дејство у позадини на брдско-планинском земљишту. Зато се одбранбена дејства, о којима је реч, у целини и појединачно могу комплетно размотрити само на брдско-планинском земљишту.

У почетним дејствима на правцу који се затвара слабији су услови за већу упорност дејстава у целини и то из два разлога: прво, ударна снага нападача је онда најјача, нарочито ако се правац затвара од граничног фронта; друго, још нема довољно простора да се развију масовна дејства из позадине, па чак ни бочни удари већих јединица снага које дају отпор с фронта, пошто најчешће фронт још неће бити

толико изломљен да би пружио услове за оваква дејства. То изискује да тежиште фронталних дејстава буде на бочним ударима мањих јединица, а степен упорности са чела релативно мали, док су дејства у позадини ограниченог обима. На овај начин се избегава ударна снага јединица нападача опремљених модерним оружјем и техником. Продирањем нападача у зону брдско-планинског правца интензитет дејстава у позадини треба да расте, јер се могу ангажовати све јаче снаге. Сем тога, фронт се ломи и стварају се услови за бочне ударе већих јединица (снага које дају отпор с фронта), а све је више и повољних услова за обрачун са појединим слабијим колонама у зони правца. Међутим, нападач ће још за дуже време задржати ударну снагу и висок темпо напада на челу колона, па би било нецелисходно да им бранилац тада пружа отсуднији отпор, али би било врло опасно за организовање отпора у целини ако би темпо операције нападача био сувише брз. Тај темпо се може смањити учесталим мањим и већим бочним ударима. У овој фази, ако збир резултата бочних дејстава и отпора с фронта није довољан да успори темпо операције нападача, а у позадини нападача на дотичном правцу нема довољно простора за маневар озбиљнијих снага браниоца, треба користити зоне суседних праваца, довести веће снаге за дејство на позадину нападача у зони овог правца и појачати њихова дејства, у циљу да се темпо нападне операције сведе на сношљиву меру.

Даљим продирањем нападача, када се фронт изломи у јачој мери и створи већи простор у позадини нападача, треба бочним ударима већих јединица (снага за отпор с чела) и дејством све јачих снага у позадини нападача развући његове снаге и, наносећи му губитке, сломити ударну моћ, успорити или потпуно укочити темпо нападне операције. До тог времена на сваки начин снаге за отпор с фронта морају избећи удар надмоћнијег оружја и технике нападача и бацити дубоко у позадину веће оперативне јединице (ако за то има услова). Када је створена равнотежа, бранилац треба с фронта, користећи изломљену линију, да пређе у противофанзиву према боку нападачевих главних снага, а у његовој позадини једновремено свим партизанским снагама подржаних забаченим оперативним јединицама да изврши удар с леђа. Резултат оваквог дејства треба да буде делимично или потпуно уништење и протеривање нападачевих снага из зоне правца који се затвара.